

ціуються ці дві галузі знань лише тоді, коли набувають чіткого оформлення уявлення про громадське суспільство, у рамках якого людина стає суверенним суб'єктом історії, і коли, з іншого боку, нормою наукового дискурсу стає вимога емпіричної верифікації теоретичних положень, зокрема приведення їх до квантифікованої форми. Загальні теоретичні поняття соціології постали значно раніше, аніж ті точні методи, завдяки яким виводяться її емпіричний фундамент. Внаслідок цього реальна історія розвитку соціального знання з хроматичного погляду значно глибша, аніж офіційна історія соціології як академічної дисципліни.

Слід мати також на увазі, що у процесі понятійно-наукової реконструкції історико-соціологічного процесу слід враховувати як диференційні, так і інтегралістські його тенденції. Поступово і дедалі більш чітко розмежування предметних галузей соціологічної теорії і соціальної філософії - неспростовний факт, водночас теоретичні пошуки у рамках "постмодерного проекту" (З. Бауман, Е. Гідденс, М. Франко, Ю. Хабермас та ін.) засвідчують прозорість міждисциплінарних кордонів і посилення взаємовпливу філософської рефлексії і теоретико-соціологічного дискурсу (34.8 % у 1996 році).

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

О. Дергачов, Р. Павленко (кафедра політології НаУКМА)

Напрямок розвитку країн Центральної Європи після "оксамитових революцій" визначався гаслом "Назад, до Європи". Спільність цінностей, порівняно невеликий досвід життя за радянських тоталітарних умов, м'якший характер самого режиму зумовили доволі швидку культурну реадaptaцію до західних стандартів. Для Європи Центральної Європа Західна не встигла стати "іншим світом" тією мірою, як для колишніх республік СРСР. Намагання отримати гарантії безпеки в разі агресії з боку Росії — того, що Угорщина-56 і Чехословаччина-68 ніколи не повторяться, є далеко не виключною причиною палкого бажання західних сусідів України приєднатися до європейських структур взагалі і військово-політичних зокрема. Можна казати про те, що реінтеграція цих країн в Європу є природним процесом, об'єктивність якого сприймається як суспільством, так і владою. Спільність розуміння власних інтересів, підходів до

геополітичної ситуації і засобів впливу на неї, готовність погодитись на певні правила гри і подібні очікування щодо цих правил зумовлюють перспективу повномасштабної інтеграції Європи. Характерно, що слідом за “лівим” ухилом уподобань виборців Східно-Центральної Європи (СЦЄ) можемо говорити про “рух вправо”: на виборах у Литві, Болгарії і Румунії перемогу здобули політичні сили, головною тезою для яких є “повернення до Європи”, інтеграція у спільні економічні, політичні структури і структури безпеки.

І все ж на шляху “органічної інтеграції” існують певні проблеми. Попри спільність культурної традиції і базових цінностей, світосприйняття пересічних громадян країн Заходу і СЦЄ не є тотожним. Це підсилюється тим, що значні успіхи країн СЦЄ у здійсненні економічних реформ все ж не дозволили їм вийти на звичні для Заходу стандарти життя і рівень економічної прогнозованості і надійності. Західні країни мусять зважати на приклад Німеччини, що змушена витратити значні кошти для доведення до адекватного рівня колишньої НДР. Більше того, оскільки Західна Європа стоїть на порозі якісно нової інтеграції - монетарної і політичної - під час узгодження спірних моментів виходять на поверхню “традиційні” проблеми у взаєминах. Закономірною є концентрація на розв’язанні протиріч між собою, а не на вирішенні принципових питань щодо залучення СЦЄ. І все ж жодне з цих обмежень не є нездоланим: в країнах обох груп існує подібне розуміння своїх національних інтересів і шляхів їх здійснення, отже, повне залучення виглядає лише справою часу, необхідного для вирішення практичних проблем.

Зближення у геополітичній і військовій сфері цілком реальне найближчим часом. Із зникненням двополюсності Європи, що визначала логіку побудови структур безпеки за типом “проти”, змінилася вихідна вимога до інститутів безпеки — тих ризиків, що вони мають нейтралізувати. Замість протистояння конкретному супротивнику структури безпеки нового типу мають забезпечувати готовність до несподіванок і нейтралізацію потенційної небезпеки “в зародку”. Цим зумовлена еволюція НАТО, що проходить *de facto* — від організації колективної оборони до організації колективної безпеки — структури швидкого реагування на будь-які загрози (від неконтрольованої міграції і тероризму до екологічних катастроф) і попередній нейтралізації потенційних ризиків. Північно-атлантичний альянс має у своєму арсеналі доволі ефективні інститути прийняття і впровадження рішень — на відміну від багатьох інших Європейських структур, які (зокрема, ОБСЄ) користуються загальною довірою,

проте не мають реальних механізмів впливу на ситуацію - ефективної організаційної альтернативи НАТО як основи майбутньої структури безпеки на сьогодні не існує. Саме це зумовило європейську схему інтеграції — “знизу”, виходячи з подібностей світосприйняття і розуміння власних інтересів потенційними “інтегрантами”.

Якщо країни СЦЄ і Західної Європи виходять з одних цінностей і погоджуються на подібні правила гри, Росія представляє щодо цього інший вимір. Логіка дій Росії на міжнародній арені диктується бажанням будь-що втримати спадщину СРСР у механізмах побудови світу, баченні і методах досягнення власних інтересів — інерція орієнтації на системотворчі елементи десятилітньої давності. Гіпертрофоване розуміння своєї ролі в світі, намагання відновити статус наддержави, що діє за принципом балансу сили, визначає небажання Росії брати участь в організаціях, у яких вона від початку може вважатися рівною, але не вищою. Саме звідси випливає вперте небажання допустити розширення НАТО, пропонування європейській “євразійській” інтеграційної альтернативи — об’єднання згори, під опікою старшого брата. Пропонований інститут “особливих відносин”, таким чином, може перевести Росію з суб’єктів спільних рішень у розряд чинника, з яким треба рахуватися, проте який є сторонній для європейської спільноти. Росія не стає органічною частиною європейської спільноти.

Україна зараз перебуває у амбівалентному становищі. З одного боку, доволі помітний дрейф у бік НАТО — в риториці, офіційній позиції, активізації практичних контактів. Але з іншого — мусимо констатувати, що Україна не сягнула внутрішньої спорідненості з європейськими стандартами: логіку внутрішньо-політичного життя (прийняття рішень і розв’язання питань в рамках не демократичної, а “кланової” процедури, аморфність суспільства, неототалітарні посягання влади) важко порівнювати з усталеними в Європі нормами. Тому, на жаль, нині важко говорити про глибоку реінтеграцію у Європейське співтовариство. Україна може розраховувати (і то за сприятливих зовнішніх обставин), на якусь форму “особливих відносин” замість включення в якості органічної частини нової спільноти.

Надія, однак, ще залишається: оскільки реалізація проекту “Європа Єдина” розтягнеться не на один рік, зберігається можливість повернення України до цивілізованих форм суспільного життя, а з тим і до Європи.